

Mgr **Justyna Dąbrowska**

UMCS Lublin

e-mail: j.dabrowska.psycholog@gmail.com

Mgr **Joanna Psiuk**

UMCS Lublin

e-mail: joannapsiuk@interia.eu

„Być (z) sobą nie u siebie – migracyjna pamięć, wspólnota, tożsamość” – V Transdyscyplinarna Szkoła Letnia dla doktorantów

W dniach 6–10 lipca 2015 roku odbyła się V Transdyscyplinarna Szkoła Letnia, zorganizowana przez prof. Ryszarda Nycza w ramach grantu „W stronę nowej humanistyki: polska pamięć kulturowa”. Współorganizacji każdej edycji podejmuje się inny ośrodek naukowy. Tym razem był nim Uniwersytet Śląski na czele z dr. hab. Tomaszem Sapotą, kierownikiem studiów doktoranckich na Wydziale Filologicznym. Piąte spotkanie z cyklu, którego centralnym zagadnieniem jest pamięć, skupiało się wokół takich pojęć, jak: tożsamość, tożsamość migracyjna, translokacje w przestrzeni społecznej i geograficznej oraz szeroko rozumiana przynależność do określonej grupy społecznej/etnicznej. Młodzi badacze spotkali się na Zamku w Lublińcu, by wziąć udział w seminariach i wykładach wybitnych profesorów z Polski i zagranicy, a także by zaprezentować własne obszary badawcze.

Jak co roku uczestnikami Szkoły Letniej byli doktoranci wybrani przez kierowników studiów i wyłonieni w wolnym naborze na podstawie zgłoszonych referatów dotyczących przewodniego tematu. Wykład inauguracyjny wygłosił prof. Krzysztof Wodiczko, artysta i wykładowca Harvard University na Wydziale Sztuki, autor akcji społecznych, performansów, projekcji, obiektów, filmów wideo oraz licznych tekstów na temat sztuki w przestrzeni publicznej. Jego działalność artystyczna ma na celu demystyfikację powszechnie przyjętych funkcji pomieszczeń i budynków w sferze publicznej, aby w ten sposób dotrzeć do wyobraźni szerokiej

publiczności. Wystąpienie pod tytułem *Cultural Prosthetics. Art And Design for the City of Strangers* dotyczyło jakże aktualnego tematu migracji. Prof. Wodiczko zwrócił uwagę, że przekraczanie granic państwa wiąże się także z transgresją wewnętrznych granic samego siebie. Podstawowym problemem społecznym jest odnalezienie odpowiedzi na pytanie, jak zbliżyć się do siebie nawzajem, otworzyć się przed sobą bez strachu i lęku. Ponadto zaprezentował liczne instalacje i innowacyjne rozwiązania artystyczne, których celem było wyzbycie się obawy przed drugim człowiekiem i jego innością.

Wykłady mistrzowskie, otwierające drugi i trzeci dzień zajęć, wygłosili prof. Joanna Tokarska-Bakir (PAN, UW) i prof. Krzysztof Ziarek (SUNNY Buffalo). Prof. Bakir, antropolog kultury zajmująca się badaniem stosunku Polaków do Żydów, w tym pogromami, wygłosiła prelekcję zatytułowaną *Jeffrey Jerome Cohen: od olbrzymów – przez antropologię potworności – do postantropologii kamieni*, dotyczącą monstrialności jako elementu dyskursu i jej powiązań z historią Żydów. Zwróciła uwagę na podobieństwa w odczłowieczeniu *zombie*, będącego pomiędzy ludzkim a nieludzkim, do sposobu podchodzenia do cudzoziemców, którzy podobnie jak „nieumarli” budzą strach, są postrzegani jako zagrożenie dla ładu społecznego, zabierają dostępne dobra, nie mają języka (lub może raczej – nie mają „właściwego” języka).

Prof. Krzysztof Ziarek, wykładowca na wydziale komparatystyki literackiej, zajmujący się XX-wieczną komparatystyką literacką, w szczególności współczesną poezją oraz poetyką, przedstawił wykład pt. *At Home Not At Home: Heideggerian Belongings*. W swoim wystąpieniu badacz skoncentrował się na takich pojęciach, jak: dom, przynależność i inność, interpretowanych w kontekście prac Martina Heideggera. Zwrócił uwagę na to, jakie odzwierciedlenia w języku niemieckim mają ludzka egzystencja i sposób myślenia.

Codziennie odbywały się konwersatoria prowadzone przez: prof. Ewę Płonowską-Ziarek (SUNY Buffalo), prof. Inę Iwasiów (USz), dr. hab. prof. nadzw. Ryszarda Koziołka (UŚ), prof. Przemysława Czaplńskiego (UAM), dr. hab. prof. nadzw. Andrzeja Ledera (IFiS PAN) i prof. Grzegorza Niziołka (UJ).

Seminarium prof. Płonowskiej-Ziarek pt. *Action and Narration in Arendt's Thought* dotyczyło koncepcji unikalności, niepowtarzalności. Badaczka, koncentrująca na co dzień swe naukowe poszukiwania na teorii feministycznej, modernizmie, filozofii kontynentalnej i teorii krytycznej, zwróciła uwagę na problem kategoryzowania i tego, jak uznanie kategorii za tożsamość podważa unikalność jednostki. Przypominając, że bycie wykluczonym można porównać do śmierci, podkreśliła, że Hannah Arendt jako pierwsza powiązała ze sobą takie pojęcia, jak rasizm, antysemityzm i homofobia. Interesująca dyskusja nawiązała się w toku analizy słów Arendt dotyczących sposobu deskrypcji jednostki. Mianowicie do tego, by powiedzieć „kim” (*who*) jest dana osoba, zawsze wikłamy się w opis

cech (*what*), które z kolei nierozzerwalnie sytuują się w siatce powiązań dzielonych z innymi.

Prof. Inga Iwasiów (autorka licznych rozpraw i esejów, w których przedstawia literaturę polską XX i XXI wieku ze stanowiska krytyki feministycznej) podczas seminarium pt. *Płeć i migracja – teoria i praktyki*, analizując prozę Zyty Orszyszyn, zwróciła uwagę na brak relacji z przesiedleń z kobiecej perspektywy oraz na swego rodzaju motyw przedmiotów (materialności), który kryje w sobie swoistą reifikację własnej tożsamości.

Dr hab. prof. nadzw. Ryszard Koziołek podczas seminarium pt. *Polaków Portret Własny Revisited. Zajmowanie pozycji krytycznej* przedstawił i zaskakująco trafnie unaoczniał implikacje wystawy *Polaków Portret Własny* otwartej 8 października 1979 roku w Muzeum Narodowym w Krakowie. Założeniem konwersatorium była analiza „pozycji”, jaką zajmuje przedstawiciel dyskursu krytycznego pytający dziś o tożsamościowy przekaz wystawy.

Prof. Przemysław Czaplinski, polski krytyk literacki i badacz literatury współczesnej, swoje konwersatorium pt. *Przemieszczenia* poświęcił trzem utworom – *Pałac* Wiesława Myśliwskiego, *Dziennik pisany później* Andrzeja Stasiuka i *Piaśkowa Góra* Joanny Bator – opisującym przeniesienia na różnych przestrzeniach (klasowej, kresowej i środkowo-europejskiej). Na przykładzie Jakuba z *Pałacu* Myśliwskiego badacz przedstawił istotną rolę wyobraźni, dzięki której chłop wydobywa z siebie cechy, których nie posiada, po to tylko, by stać się tym, kim nie jest. Z kolei dr hab. prof. nadzw. Andrzej Leder, filozof kultury, swoje seminarium pt. *Imaginarium, fakt historyczny, fantazmat* poświęcił wzajemnemu przenikaniu się trzech wymiarów (reprezentowania) realnego – *imaginarium*, czyli rusztowaniu rzeczywistości społecznej, historii rozumianej jako „zbiór faktów” i fantazmatowi jako podmiotowej eksplikacji treści tworzących *imaginarium*. Materiałem poddanym analizie były teksty polskich historyków: Andrzeja Paczkowskiego, Henryka Słabka i Marcina Zaremby. Natomiast teatrolog prof. Grzegorz Niziołek, podczas seminarium pt. *Awans społeczny i polityczna nieświadomość*, wspólnie ze słuchaczami analizował *Człowieka z marmuru* Andrzeja Wajdy i *Tańczącego jastrzębia* Grzegorza Królikiewicza, kładąc szczególny nacisk na kategorię resentymentu, ściśle powiązaną z awansem społecznym.

V Transdyscyplinarna Szkoła Letnia to przede wszystkim spotkanie i wzajemna degustacja naukowa różnych dyscyplin. Wymiana uwag, zastrzeżeń oraz dyskusje niewątpliwie pozwoliły na poszerzenie horyzontów badawczych doktorantów, ale też wykładowców. Celem Transdyscyplinarnej Szkoły Letniej było gruntowne przeanalizowanie problemów związanych z translacją, rozumianą na wiele sposobów i odbywającą się na różnych poziomach. Efektem była próba zdefiniowania tożsamości budowanej nie tylko na tle historycznym, ale także psychologiczno-społecznym. Tegoroczna edycja, podobnie jak poprzednie, pozwoliła również na

integrację środowiska naukowego z różnych dyscyplin i ośrodków badawczych z Polski i zagranicy. Podsumowaniem tego przedsięwzięcia ma być monografia zawierająca wygłoszone referaty doktorantów oraz profesorskie wykłady.